

Egy részvételi folyamat kezdete – A józsefvárosi részvételi költségvetés első éve

Gosztonyi Márton

GOSZTONYI MÁRTON: Ázsia-Európa Intézet – Universiti Malaya; gosztonyi.marton@gmail.com

ABSZTRAKT A tanulmány keresztmetszeti áttekintést ad a 2022-ben, Budapest VIII. kerületében, Józsefvárosban lezajlott első részvételi költségvetésről. A tanulmány a folyamat keretezését a részvételi demokrácia, valamint a képviselői demokrácia fogalomköreiben helyezi el, áttekintést adva ezzel arról, hogy a nyugat-európai társadalmakban a részvétel irányába egyre erősödő elköteleződés elsősorban mint egy válasz jelenik meg a közvetett/képviselői demokráciák krízisállapotára. A tanulmány ezután kitér a részvételi költségvetési technika ismertetésére. Ezt követően több heterogén adatbázis elemzésével, választ keres azokra a kérdésekre, hogy a 2022-es folyamat során: Milyen ötletek kerültek benyújtásra? Milyen részvétel mellett zajlott le a folyamat?, valamint Kik vettek részt a folyamatban? A tanulmány eredményei azt mutatják, hogy a beérkező ötletek magas egyezést mutattak a részvételi költségvetés eredetileg tervezett céljaival, ugyanakkor a folyamat alacsony részvétel mellett zajlott. A 2022-es józsefvárosi RK-ban egy jól körülhatárolható, ám viszonylag szűk társadalmi csoport vett részt, amely azt jelzi, hogy a következő években mindenképpen célszerű a részvétel kiszélesítése.

Kulcsszavak: részvételi költségvetés, részvételi technikák, Józsefváros, VIII. kerület

The beginning of a participatory process – the first year of the participatory budgeting in Józsefváros

ABSTRACT The paper provides a cross-sectional overview about the first participatory budgeting process that took place in 2022 in Budapest, Józsefváros, district of VIII. The paper places the framing of the process in the terms of participatory democracy and representative democracy, thereby providing an overview of how the growing commitment to participation in Western European societies appears primarily as a response to the crisis of indirect/representative democracies. The study then goes on to describe the participatory budgeting processes. Then, analyzing several heterogeneous databases, we are looking for answers to the questions of: What ideas were submitted? What was the level of the participation during the process? Who were involved in the process? Our results show that the ideas showed a high level of matching with the initially planned goals of the participatory budgeting process, but the process generated low participation. Thus, a well-defined but relatively narrow local social strata participated in the process of PB in 2022, which suggests that it is advisable to broaden participation in the following years.

Keywords: participation budgeting, participation process, Józsefváros, VIII. district

BEVEZETÉS

Tanulmányunkban bemutatjuk a budapesti, ezen belül is a józsefvárosi részvételi költségvetés (RK) eredményeit a rendelkezésünkre álló adatbázisok leíró statisztikai elemzésén keresztül. A részvételi költségvetés az elmúlt években meglehetősen nagy népszerűsége telt szert

Magyarországon, egyre növekszik azon önkormányzatok száma, amelyek ezt a részvételi technikát alkalmazzák.

Ugyanakkor meglehetősen kevés empirikus adat áll jelenleg rendelkezésre a technika Magyarországon történő megvalósításának hatásáról, eredményiről. Tanulmányunk elsődleges célja a tájékoztatás, azaz azon adatok és eredmények bemutatása, amelyekkel megragadhatók a józsefvárosi részvételi költségvetés eredményei. Mindezzel a tanulmány egy kutatási hiátust szeretne betölteni, ugyanis elérhetővé teszi a tudományos megismerés számára is a néhol az önkormányzatok merevlemezein „ragadt” adatok elemzését. Mindezzel képet kaphatunk arról, hogy egy kezdeti részvételi folyamat elindulásakor, az első évben, a főváros egyik kerületében milyen jellemzőkön keresztül ragadható meg.

A tanulmány fontos részét alkotja a részvételi költségvetés elméleti keretézése. Ennek során a részvételi demokrácia (RD), valamint a képviseleti demokrácia (KD) keretrendszeriben helyezük el a józsefvárosi RK-t. Mindezzel megragadhatóvá válnak azok a makrofolyamatok, amelyekbe illeszkedik ez a technika, valamint láthatóvá válik az is, hogy milyen társadalmi kérdések megoldására próbálják a technikát alkalmazni.

A téma számos problémát és kihívást rejt, ebből kifolyólag a tanulmány három fő részre tagoldódik. Az első részben a részvételi költségvetési technika kerül rövid bemutatásra, a részvételi és képviseleti demokráciák elméletén keresztül. A második részben az adatok megbízhatóságáról és az eredmények hibahatáiról ejtünk szót, végül a harmadik részben az eredményeket adjuk közre.

A RÉSZVÉTELI KÖLTSÉGVETÉS

A részvételi költségvetés (RK) a részvételi demokrácia (RD) fogalmkörébe ágyazódik (Paterman 2012), amely fogalom a definíciók sokaságával írható le. A fogalmat születésétől fogva végigkíséri egy szembehelyezkedés, így a legtöbb esetben a képviseleti demokráciával ellentétben fogalmazódik meg (Schlozman – Brady – Verba 2018), azaz azzal ellentétben, hogy az emberek a hatalmat átruházzák egy olyan kormányzó hatóságra, amely az állami bürokráciára támaszkodik a társadalmi célok elérésének érdekében (Karimi 2021). A részvételi demokrácia ezzel szemben a népszuverenitás egy másik értelmezéséből indul ki, amelyben az önkormányzó emberek közvetlen önuralma valósul meg (Gosztonyi 2021).

A részvételi demokrácia iránti erősödő elköteleződés a nyugat-európai társadalmakban elsősorban mint válasz jelenik meg a közvetett/képviseleti demokráciák krízisállapotára. A XXI. századra ugyanis egyre erősödtek a szakirodalomban azok a hangok, amelyek a képviseleti demokráciák rendszerszintű problémáira hívják fel a figyelmet (Torcal – Montero 2006, Barber 2014). A krízis együtt jár a sérülékeny társadalmi csoportoknak a döntéshozásból és érdekképviseléstől való kirekesztődési folyamatával (McCoy – Rahman – Somer 2018, Klostad 2016, Skocpol 2005, Solt 2008). A krízisállapot azonban a parlamentarizmus dualista redukciójában is megragadható, amelyekkel a parlamentáris demokráciák a legtöbb esetben jellemezhetők (Carman 2010, Ellner 2003). Ugyancsak a krízisállapot megtestesítője, hogy a politikai részvétel a képviseleti demokráciákban a szavazási cselekvésre redukálódott, amelyből fakadóan a választópolgárok rendkívül szűk döntési keretrendszerben mozognak, csökkenő politikai beleszólási lehetőség mellett (Reisinger 2010). Ezen krízistényezők számos olyan

eredőt hoztak létre, mint a politikai populizmus globális erősödése, a választói hajlandóság csökkenése, a parlamenti vita és a demokratikus döntési szintek kiüresedése, vagy az érdekérvényesítés szűkülő lehetőségei (Ugrin – Varga 2007, Baiocchi – Ganuza 2017, Font et al. 2014, Lee et al. 2015, Polletta 2013, Talpin 2012).

A részvételi demokrácia elsősorban ezen tényezők feloldására keresi a választ. Ebben az irányzatban nem mint „érdekvezérelt fogyasztók” jelennek meg a választópolgárok, hanem reflektív aktorokként, akik kommunikatív cselekvéseken keresztül konkrét részvételt valósítanak meg a döntéshozás különböző szinterein (Gutmann – Thompson 2009, Barber 1984, Bevir 2010, Landemore 2017). A részvétel célja tehát nem csupán az érdekek kifejezése, hanem az érdekekkel kapcsolatos tanácskozás és közgondolkodás, és ezek mentén való cselekvés elősegítése (Barber 2014). A részvételi demokrácia tehát vitathatatlanul a társadalom és az állampolgárok egy politikai víziója: egy olyan társadalom kialakítására tett kísérlet, amelyben a szabad és egyenlő polgárok képesek arra, hogy egymással együttműködve határozzanak meg problémákat és kihívásokat, majd ezekre megoldási javaslatokat dolgozzanak ki és ezekre építve másokkal közösen oldják meg a fennálló társadalmi problémákat. A részvételi demokrácia célja tehát, hogy minél több társadalmi szereplő részt kapjon és részt vegyen a döntések előkészítésében, magában a döntési folyamatokban, majd később az ezekből származó partnerségi viszonyokra épülő megvalósításokban is. Ehhez a társadalmi állapothoz számos előfeltétel együttes jelenléte szükséges, amelyek a jelenlegi társadalmakból sok esetben hiányoznak, és kérdéses, hogy valaha elérhetővé és megvalósíthatóvá válnak-e egyáltalán (Baiocchi 2017). Ilyen előfeltétel például egy olyan társadalom és gazdaság létrehozása, amelyben az állampolgárok egyenlő feltételekkel férhetnek hozzá a részvételhez szükséges erőforrásokhoz. Ha csupán ezt az egy tényezőt vesszük alapul, a részvételi demokrácia megvalósítása inkább tűnik utópikusnak, mint valósan megvalósítható társadalmi állapotnak. Mindentől függetlenül az elmúlt évek során a részvételi demokrácia gondolata számos olyan technikát (állampolgári tanács, jövőműhely, konszenzusos konferencia, állampolgári parlament, deliberatív közvéleménykutatás stb.) hozott létre, amelyek mind arra irányulnak, hogy a társadalmak tagjai aktívabb részvétellel rendelkezzenek.

Habár tanulmányunk kereteit messzemenően szétfeszítené a sokszínű technika részletes bemutatása, ettől függetlenül fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy ezek a technikák Magyarországon is több esetben megvalósultak már. A teljesség igénye nélkül a magyarországi részvételi technikákról áttekintést nyújt Pataki (2007) tanulmánya, Gáspár, Király és Csillag (2014) tanulmánya, valamint Szántó (2012) tanulmánya. Az állampolgári tanács magyarországi megvalósításáról Oross (2020) tanulmánya ad áttekintést, a jövőműhely hazai elemzéséről Reisinger (2011) tanulmányában lehet olvasni. A kaposvári deliberatív közvéleménykutatásról Vépy – Schlemmer (2016) ír disszertációjában, az állampolgári parlamentről pedig Scheiring (2019) könyvéből lehet bővebben tájékozódni.

A részvételi demokráciát elősegítő technikák közül azonban talán a leginkább elterjedtebb a részvételi költségvetés (RK), amiről mára már könyvtárnyi szakirodalom áll rendelkezésre. A technika a híres Porto Alegre-i kísérlettel kezdődött 1989-ben, ahol az elsődleges cél az autoriter politikai rezsim után keletkező politikai cselekvési űr átforgalmazása volt a demokratikus kormányzás irányába (Reisinger 2010). Mára a legfrissebb becslések alapján világszerte több mint 11 600 részvételen alapuló költségvetési folyamat zajlott le (Nelson – Sahsil – Simone 2019, 1. térkép).

1. térkép

Világszerte megvalósuló részvételi költségvetések száma

Forrás: Nelson, D. Sahsil E. Simone J. (2019): Participatory Budgeting World Atlas 2019

Az RK megvalósításai azonban rendkívül széles skálán szóródnak számos faktor mentén. Mindez abból is következik, hogy általánosan elfogadott definíció a részvételi költségvetésre nincsen, csupán azok az irányvonalak vannak meghatározva, amiknek meg kell valósulniuk a folyamat során (Sintomer et al. 2012): (1) pénzügyi/költségvetési folyamatokat kell megvitatni a gyakorlat során, (2) az önkormányzati, kerületi, vagy települési döntéshozókat is be kell vonni a folyamatba, azaz azokat, akik döntési jogkörrel bírnak a költségvetés felett, (3) nem egyszerinek, hanem ciklikusnak kell lennie a modellnek, (4) a lakosságot, az állampolgárokat be kell vonni a folyamatba, facilitált, nyilvános tanácskozások, fórumok keretei között, ahol meg tud valósulni az aktív állampolgári részvétel, (5) a folyamat eredményeinek az elszámoltathatóságát és transzparenciáját biztosítani kell. Mindebből következően a részvételi költségvetés egy olyan folyamat, amelyben a közösség tagjai döntenek arról, hogyan költik el az állami vagy helyi költségvetés egy részét. Azaz egy olyan közösségi tervezésen alapuló folyamat, amelyben megvalósul, „...a települési költségvetés összetételének és arányainak a meghatározása és működésének az ellenőrzése egy minden lakos számára nyitott és átlátható, évente újra ismétlődő vita- és tervezési folyamaton keresztül” (Pataki 2007: 145).

A részvételi költségvetések általában egy jól megragadható folyamat mentén valósulnak meg. Az első szakaszban a helyi döntéshozók elkötelezik magukat a részvételi költségvetés megvalósítása mellett, valamint egy erre dedikált forrást különítenek el a költségvetésből. A folyamat második részében körzeti és/vagy tematikus facilitált gyűlések, beszélgetések foly-

nak, amelyek nyitottak az érintett lakosság számára. A találkozók általában közös problémafeltárással kezdődnek, majd ezek alapján megnyílik a negyedik szakasz, ami a meghatározott problémákra irányuló megoldási javaslatok, ötletek beadását takarja. Ezt követi az ötödik szakasz, amelyben valamilyen formában egy részvételi költségvetési tanács alakul (a helyi lakosokból, civil szervezetekből, érdekvédelmi csoportokból), ami deliberatív módon eldönti, hogy mely ötletek kerüljenek a későbbi szavazólapra. Ezután az ötletekről a lakosok szavaznak vagy online, vagy offline formában, a helyi önkormányzat pedig megvalósítja az ötleteket, majd a folyamat a következő évben újrakezdődik.

Látható, hogy rendkívül sok ponton eltérhetnek ezek mentén az RK-k. Eltérés lehet például abban, hogy a helyi önkormányzat milyen mélyen szól bele a döntéshozásba, mekkora lakossági részvétel mellett valósul meg a folyamat, vagy mennyire sikerül megfelelő ötleteket generálni a folyamat során, és a lista még hosszan folytatható. Továbbá látható az is, hogy a folyamat ugyan egy részvételi demokráciát igyekszik megvalósítani, ugyanakkor ez általában beágyazódik egy képviseleti demokratikus keretrendszerbe, ami számos kérdést vet fel a technika megvalósulásával kapcsolatban. Hosszú távú problémaként merül fel általában, hogy a folyamat eredője több év után az, hogy a finom, ám mélyreható képességtevés folyamatok lassan háttérbe szorulnak, amelyek erősödése épp az elsődleges célja egy RK-nak. A ciklikusság is problémákat szokott felvetni, ugyanis kevés olyan RK-ra van példa, amely ki tudott törni a lokális projektek megvalósításából, és valóban létre tudta hozni, hogy a lakosság ne csupán projektekről szavazzon, hanem konkrét és részvételen alapuló beleszólása legyen a helyi költségvetésről szóló döntésekbe.

Mint ahogy Európa-szerte, úgy Magyarországon is folyamatosan nő a megvalósított részvételi költségvetések száma. A folyamat a fővárosban indult, ahol 2017-ben Kíspest valósította meg az első részvételi költségvetést, majd ezt követően számos budapesti kerületben is megvalósult a folyamat (I., III., VII., VIII., IX., XIII., XIX., XX.) (Madarász – Nizák 2023). A fővároson túlmutatóan Szentendre, Gyöngyös, Kozármisleny, valamint Vép valósította meg ezt a technikát (Madarász – Nizák 2023). Ebből is látható, hogy a józsefvárosi részvételi költségvetés korántsem egyedi eset, egy dinamikus folyamat része, amelyben azonban némiképp eltérő megvalósítások láttak napvilágot, mint a többi magyarországi példában. Tanulmányunk azonban kizárólag a józsefvárosi részvételi költségvetésre és annak eredményeire fókuszál, így eredményeink is erre az egy adott fővárosi részvételi költségvetés első évének bevezető szakaszára érvényesek.

KONTEXTUS: A JÓZSEFVÁROSI RÉSZVÉTELI KÖLTSÉGVETÉS FOLYAMATA

A józsefvárosi részvételi költségvetés a 2019-ben megválasztott polgármester programjának részét alkotta. Kidolgozásában a teljes polgármesteri hivatal részt vett, ugyanakkor az újonnan felállított Közösségi Részvételi Iroda (KRI) koordinálta az RK-hoz legszorosabban kötődő megbeszéléseket. A különböző belső önkormányzati tárgyalások után már 2019-ben elkezdődött az RK tervezése. A tervezés a polgármesteri hivatal kezdeményezésére indult tehát el, így a folyamat inherens részét képezte a hivatali kontextusnak való megfeleltetés. A folyamatot tehát végigkísérte a polgármester politikai támogatása, ugyanakkor az egyik legnagyobb tervezési kihívás az volt, hogy hogyan lehet egy képviseleti demokráciára építő, bürokratikus intéz-

ményben, amely erős hivatali hierarchiára épít, egy alapvetően részvételi demokráciát megvalósító gyakorlatot létrehozni és alkalmazni. Ehhez számos ponton át kellett volna alakítani az intézményt, ami természetesen meghaladta az RK kereteit, így a kontextus, amiben az RK tervezése megvalósult, erősen determinálva volt a képviselői intézményrendszeri korlátok által. Ezt a keretrendszert makroszinten tovább nehezítette az a paradox helyzet, hogy azon értékek és kísérletek, amelyeknek erősítésére a részvételi költségvetés irányul, Magyarországon 2010-től folyamatos lebontásra kerülnek. A központosodó hatalomirányítás és hatalomkoncentráció, a centralizált és klientista alapú társadalom- és gazdaságszervezés épp ellentétes azon értékekkel és folyamatokkal, amelyeket a részvételi költségvetés erősíteni szeretne. Ezen folyamatok közül talán a legerősebb ellenhatást az váltotta ki, hogy a tervezési folyamat közben központosították az önkormányzatok bevételeinek egy részét állami szintre, mindezzel mind gazdasági, mind tevékenységi szinten egy folyamatosan szűkülő környezetbe került az önkormányzat. Ezt a helyzetet csak tetézte az, hogy 2019-ben kitört a Covid-19 világjárvány. Mindezek ellenére 2020 tavaszára elkészült a javaslatcsomag, ami végül nem került abban az évben vitára az önkormányzati testület elé, mert az önkormányzat szűkülő forrásai, a pandémiával megerősítve, nem tették lehetővé, hogy egy körülbelül 150 milliós költségvetésű programot a pandémia idején el tudjon indítani.

Az önkormányzat elköteleződése a részvételi költségvetés irányában azonban töretlen maradt, így végül 2021-ben a testület elfogadta a javaslatot és 2022-ben el tudott indulni az első józsefvárosi részvételi költségvetés.

ADATOK ÉS A MÉRÉS

Mielőtt az adatokat ismertetnénk, nem kerülhet ki semmiképp, hogy az adatok érvényességi szintjéről, valamint a mérés problematikájáról pár szót ne ejtsünk. A 2022-es RK 155,5 millió forintból valósult meg, amelynek a legnagyobb része (96,4% – 150 millió forint) az ötletek megvalósítására lett fordítva. A teljes keret, amiből marketing és hirdetési kampányt lehetett létrehozni, esetlegesen külső munkaerőt bevonni a program megvalósításához, mindösszesen 5,5 millió forintot tett ki, ami a teljes költségvetés 4,6%-a. Mindez azt jelentette, hogy a folyamat rendkívül sok önkéntes munka mellett és nagyon szoros költségvetési korlátokkal valósult meg. A pénzügyi erőforrások szűkösségéből kifolyólag arra sem nyílt értelemszerűen lehetőség, hogy a folyamatról és annak hatásáról teljes mértékben kimerítő felmérést készítsünk.

A program „értékeléséhez” az adatok több csatornán beérkező, heterogén adatstruktúrái állnak csupán rendelkezésre. Elemzésünkkel fel tudtunk használni egyfelől egy olyan adatbázist, amely a folyamattal kapcsolatos főbb adatokat (szavazatok száma, ötletbeadók, ötletek száma stb.) összesítette (1. adatbázis). Ezek az adatok pontos képet festenek arról, hogy hány ötlet, szavazat érkezett be a részvételi költségvetés során, valamint lehetőséget adnak arra is, hogy az RK-val kapcsolatos főbb leíró statisztikákat áttekinthessük. Az adatok viszonyításához elkészült egy valószínűségi számításra alapuló referencia adatbázis, azzal kapcsolatosan, hogy hány lakos volt szavazásra jogosult az adott negyedekben és a körzetekben (2. adatbázis). Ezek az adatok támpontot adhatnak ahhoz, hogy megnézzük, körülbelül hány százalékát érte el a lakosoknak az RK folyamat. Az adatok harmadik forrása a folyamat lebonyolítására (ötletbeadás, szavazás) használt felületen keletkezett adatok elemzése volt

(3. adatbázis). A reszvetel.jozsefvaros.hu weboldalon összesen 706 regisztráció történt (a tesztrejestrációkat leszámítva), ezekből azonban nem lehetett pontosan kiszűrni a duplikált regisztrációkat, azaz ha egy felhasználó esetlegesen több eszközről regisztrált. Ebből következően a megadott lakcím, házszám és életkor mentén duplikációs szűrést alkalmaztunk. Ez lehetővé tette, hogy tisztítsuk az adatbázist, s ennek következtében 680 felhasználói regisztrációval dolgoztunk a tanulmányban a számításaink során. A reszvetel.jozsefvaros.hu lehetővé tette azt is, hogy a beadott ötletekről kimutatásokat készítsünk, így egy scrape-elés (strukturált webes adatok automatizált gyűjtésének folyamata) segítségével lehetőség nyílt ezen adatok elemzésére is. Végül negyedik forrásként felhasználtunk egy kérdőíves adatgyűjtés adatait is, amit online és offline formában lehetett kitölteni a 2022-es folyamat végén (4. adatbázis). Ez volt az az eszköz, ami visszajelzéseket gyűjtött az RK folyamatáról. Rendkívül fontos azonban megjegyezni, hogy ez az adatgyűjtés nem folyt reprezentatív mintán, és meglehetősen alacsony számban is érkeztek visszajelzések, így összesen 66 fő töltötte ki a kérdőívet. Így ezeket az eredményeket nagyon erős korlátozó feltételek mellett érdemes csak értelmezni.

Tanulmányunkban mind a négy adatforrás adataira támaszkodunk, azonban míg az első három forrás tudományosan is megbízható adatokat takar, addig a negyedik forrás, a kérdőív-ből származó adatok csak viszonyítási pontként értelmezhetőek. Leginkább abból a szempontból érdemes bevonni ezeket az elemzésbe, hogy a segítségükkel képet alkossunk arról, hogy az RK felé rendkívül elkötelezett résztvevők mit gondoltak a folyamatról.

Az adatstruktúrák heterogenitása nem tette lehetővé számunkra azt, hogy leíró statisztikáknál összetettebb módszereket alkalmazzunk az elemzésünk során, hisz az adatbázisok közötti pontos megfeleltetési kapcsolat nem volt lehetséges az anonimitásból adódóan.

Fontos tehát kiemelni, hogy pontos és szisztematikus mérés hiányában (ami az induló programok sajátja) messzemenő következtetések levonására adataink nem alkalmasak. Nem alkalmasak továbbá megbízható kauzális összefüggések levonására sem, hisz vagy az adatbázisok struktúrája vagy az érvényességi szintjük nem teszi lehetővé a magyarázó statisztikák alkalmazását.

Mindezeket a tényezőket szem előtt tartva azonban azt gondoljuk, hogy az adatok bőséges lehetőségét biztosítanak arra, hogy egy pillanatképet alkossunk arról, hogy Budapest VIII. kerületében a részvételi költségvetés első, induló évében milyen eredmények születtek a folyamat során.

EREDMÉNYEK

Ötletek, szavazatok és részvétel

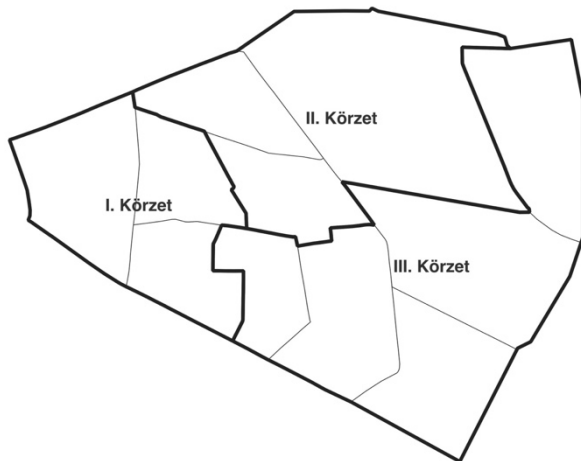
A józsefvárosi RK a klasszikus részvételi költségvetési folyamatot követte, amelynek első szakaszában az önkormányzat 150 millió forintot különített el a megszavazott ötletek megvalósítására, valamint felosztotta a VIII. kerületet három RK szavazóközre (2. térkép).

A három körzet átfogta a teljes VIII. kerületet, valamint annak negyedeit, és úgy kerültek kialakításra, hogy egyfelől átfedésben legyenek a negyedhatárokkal, másfelől szocioökonómiai státusz mentén eltérő lakosságot fogjanak át, így elkerülve a kerület további polarizálódását az RK folyamat során.

2. térkép

A 2022-es RK körzetei és a VIII. kerület negyedeinek határai

Forrás: saját szerkesztés

A folyamat második szakasza volt az ötletgenerálás szakasz. Ebben a szakaszban a három körzet mindegyikében ötletelő workshop zajlott, ami a Stanfori Egyetem Design Thinking (D.school 2023) módszerén alapulva a tréningrésztvevőket végigvezette a közös probléma meghatározásán keresztül, az ötletek kiválasztásán át az ötlet összefoglalásáig. Az offline ötletbeadást ebben a szakaszban online ötletbeadás egészítette ki, amely az RK platformján zajlott (reszvetel.jozsefvaros.hu). A harmadik szakaszban az önkormányzat előszűrést végzett a beérkező ötleteken, amelynek során kiszűrte azokat, amelyek technikailag nem lettek volna megvalósíthatók, vagy jogilag nem az önkormányzat hatáskörébe tartoztak, esetleg az önkormányzat az adott ötlet megvalósítását már tervezi, és el is különítette rá már egy összeget. Ezután a negyedik szakaszban körzetenként egy munkacsoport alakult, amelyben helyi lakosok vettek részt, és meghatározták, hogy mely ötletek kerüljenek fel a szavazólapokra. Végül az ötödik szakaszban valósult meg a szavazás, ahol minden 16. életévét betöltött józsefvárosi lakosnak több szavazata is volt. Két szavazatot adhatott le a saját körzetében lévő ötletekre, és egyet egy másik körzetben megvalósuló ötletre.

Az RK folyamat során összesen 137 ötlet érkezett be, és 2595 szavazatot adtak le a lakosok offline vagy online formában. A szavazatok több mint 2/3-a (77%) online érkezett, az offline szavazatok aránya csupán 23%-os volt. A leadott szavazatok aránya körülbelül 1/3–1/3–1/3 arányban oszlott meg a három körzetben élők között.

Ahogy az 1. táblázatból látható, a folyamat során körülbelül minden körzetből ugyanannyi (30 darab) ötletet adtak be, valamint körülbelül 30 olyan ötlet is beérkezett, ami konkrétan

nem volt köthető egy adott körzethez sem, inkább átfogó, a kerület egészében megvalósuló ötletet tartalmazott (1. táblázat: Nincs körzet kategória)¹.

1. táblázat

Körzetenként beérkezett ötletek darabszámai (N=137)

Körzet	Ötletek száma (db)
I. Körzet	30
II. Körzet	33
III. Körzet	39
Nincs Körzet	35
Total	137

Forrás: 1. adatbázis

A beérkező ötletek egy hosszú folyamaton mentek keresztül (2. táblázat), melynek során első körben az önkormányzat dolgozta fel őket. Ebben a szakaszban az ötletek 10%-a (9,5%) került formai szempontok alapján elutasításra. Ez egyfelől fakadhatott abból, hogy irreleváns volt a javasolt ötlet az RK szempontjából, vagy nem illett az RK tematikájába. Ezután azonban továbbra is az önkormányzaton belül, egy további szakmai szűrőn is átvezették az ötleteket, ahol további 24,1%-a nem kapott szakmai jóváhagyást. Ez egy kiugróan magas arány, ami mindenképpen magyarázatra szorul. A szűrőben az önkormányzat elutasította azon ötleteket, amelyek olyan tevékenységet vagy fejlesztést tűztek ki célul, amit az önkormányzat már beiktatott a következő évi költségvetésébe vagy fejlesztési terveibe, így a jövőben valószínűsíthetően megvalósításra kerülnek. Ha egy picit elidőzünk ennél a számaránynál, akkor látható, hogy az önkormányzat tervei és a lakosok közötti kommunikáció nem zajlik teljesen zökkenőmentesen, hisz számos olyan ötletet adtak be a lakosok, amelyeket az önkormányzat is meg fog valósítani, ám ennek a híre a lakosokhoz nem jutott el. Az eredeti terv szerint a szavazólapokra minden körzetben 10 darab ötlet kerülhetett fel, így a körzeti munkacsoportoknak az ötletek körülbelül 40%-át (43,8%) kellett kirostálniuk. A körzeti munkacsoportoknak tehát még úgy is körülbelül az ötletek felét kellett elutasítaniuk, hogy a körzeti munkacsoportok a szavazólapokra kerülő ötletek számát végül 10 darabról felemelték 11 darabra.

Mindennek köszönhetően az RK szavazói lapra így minden körzetben a beadott ötletek 15–25%-a került fel, ami azt jelenti, hogy a beadott ötletek valós nyeresi esélye nagyon magas volt az RK folyamat során, 1:4 és 1:6.

¹ Az átfogó ötletek később minden körzeti munkacsoportban megvitatásra kerültek, valamint a 2023-ban induló, következő RK ciklus már kiegészült ebből kifolyólag egy olyan kategóriával, amelybe a teljes kerületet érintő ötleteket várnak.

2. táblázat

Az RK ötletek szavazólapra kerülésének folyamata (db)

	Önkormányzati formai feldolgozás során elutasítva	Önkormányzati szakmai feldolgozás során nem kapott jóváhagyást	Kerületi munkacsoportok által nem került a szavazólapra	Szavazólapra került, de nem nyert a szavazáson	Szavazáson nyert	Total
I. körzet	2	5	17	1	5	30
II. körzet	3	5	17	3	5	33
III. körzet	5	12	17	5	0	39
Nincs körzet	3	11	9	5	7	35
Total	13	33	60	14	17	137

Forrás: 1. adatbázis

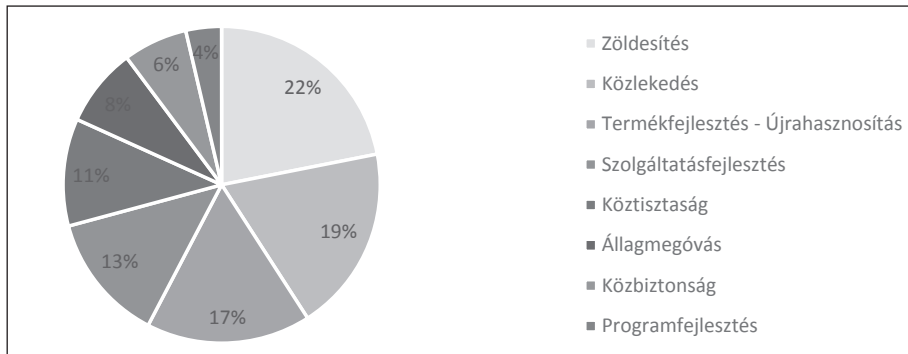
A 2. táblázatból látható, hogy végül 17 nyertes ötlet lett a 2022-es RK végeredménye, amelyben magas arányú a teljes kerületet érintő ötletek aránya (41,2%). Figyelemre méltó, hogy a harmadik körzetre beadott ötletek közül végül egyik ötlet sem nyert a végső lakossági szavazáson.

Kiemelten fontos azt áttekinteni, hogy milyen típusú ötletek érkeztek be, hisz magában a folyamatban nem voltak az ötletek típusaira vonatkozó előre meghatározott kategóriarendszerek. Az összes beadott ötlet (1. diagram) körülbelül 20%-a (21,9%) a kerület zöldesítését, fásítását érintette. Számos ötlet sorolható ebbe a kategóriába a mikroparkok létrehozásától kezdve a fa- és virágültetésen át a zöldfelületek növeléséig. A második legnagyobb tematikus kategória a közlekedési kategória volt (18,9%), ide parkolóhelyek kialakítását vagy megszüntetését javasló ötletek, biciklisek és gyalogosok közlekedésének megoldását javasló ötletek, forgalmi csomópontok átalakítását javasló ötletek sorolhatók. A harmadik nagy kategóriát önkormányzati termékfejlesztésként (16,7%) lehetne definiálni, amelyben a kávézónyitástól a kutyafuttatók és kutyaparkok kialakításán át, a sportudvar kialakításáig számos olyan önkormányzati terméket létrehozó ötlet került, amely mindegyike valamilyen konkrét építési és beruházási munkálattal jár együtt. A negyedik ötletkategóriát az önkormányzati szolgáltatások fejlesztése tette ki (13,1%). Ebben a kategóriában a fogyatékkal élők számára egy szakreferensi pozíció és szolgáltatás létrehozásától a hajléktalanellátás fejlesztésén át, az ivóvíz ólomtalánításán keresztül a játszótéren animátorok alkalmazásáig bezárólag szintén rendkívül széles spektrumon szóródtak az ötletek. További nagyobb ötletkategóriaként jelentek meg a köztisztasági kategóriába sorolható ötletek (10,9%), ahol a szemétszedéssel és takarítással kapcsolatos ötletek sorakoztak. 8%-os százalékaránnyal az állagmegóvással kapcsolatos ötletek érkeztek be, amelyek főként a bérházak és az önkormányzati tulajdonok felújítását célozták. 6,5%-os aránnyal jelentek meg a közbiztonsággal kapcsolatos ötletek, térfényező kamerák kihehelyezése, „alkoholkommandó” létrehozása. Végül 3,6%-ban programfejlesztéssel kapcsolatos ötletek érkeztek be, mint például egy tavaszi vásár létrehozása, vagy rajzverseny megszervezése.

1. diagram

2022-ben beérkező ötletek témák szerinti megoszlása

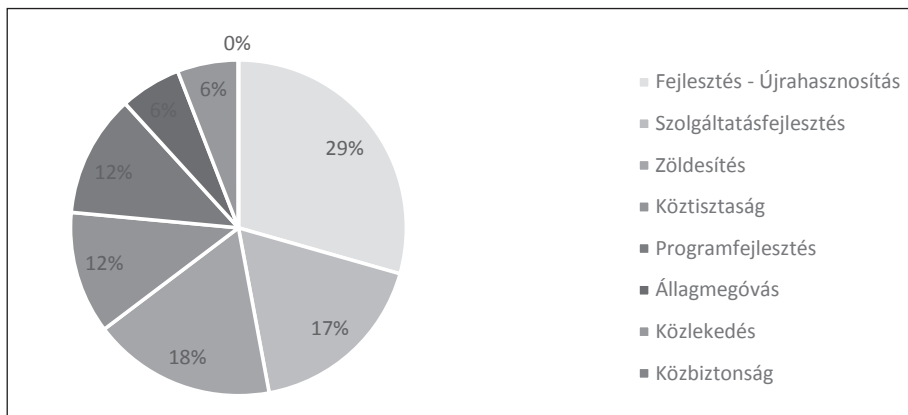
Forrás: 3. adatbázis

Mindebből látható, hogy a legnagyobb számban a terület zöldebbé tételét célzó, a közlekedést fejlesztő, valamint új szolgáltatások és termékek fejlesztését szorgalmazó ötletek domináltak a beérkező ötletek között.

A nyertes ötletek megoszlását a 2. diagram mutatja. A diagram alapján látható, hogy a józsefvárosi lakosok leginkább a termékfejlesztési és újrahasznosítást célzó ötleteket szavazták meg (29%), valamint az önkormányzati szolgáltatásfejlesztésre (17%) és zöldesítésre irányuló (18%) ötleteket.

2. diagram

A leadott szavazatok ötletcsoportok szerinti megoszlása

Forrás: 3. adatbázis

Egy a szavazólapon feltüntetett ötletre átlagosan 79 szavazat érkezett (78,6 db) amelyhez azonban rendkívül nagy szórás tartozott (sd: $\pm 65,07$ db), azaz voltak olyan ötletek, amelyek

nagyon sok szavazatot kaptak (a legnépszerűbb ötlet 291 szavazatot kapott), míg voltak olyan ötletek, amelyekre elenyésző számban érkezett szavazat (a legkevesebb támogatást elnyerő ötlet mindösszesen 5 szavazatot kapott).

Az előzetes valószínűsége alapuló számítások alapján Józsefvárosban összesen 57 451 szavazatra jogosult lakos él. Mindebből következően a lakosok 4,51%-a szavazott a 2022-es részvételi költségvetés során. Ez a viszonylag magas arány egy induló program esetében azonban korrekcióra szorul. A 2022-es RK-n nemcsak a Józsefvárosban élő, 16. életévüket betöltött lakosok tudtak szavazni, hanem a kerületben dolgozó és tanuló állampolgárok is, így a szavazatra jogosultak száma a körülbelüli 57 ezres számot jóval meghaladja. Mindebből az következik, hogy a legmegengedőbb számítást figyelembe véve szavazott a kerület 4,5%-a a részvételi költségvetésen, valószínűsíthetően a valós százalékarány 1% és 2% között mozgott.

Az 1–2%-os részvételi eredményt támasztják alá az online felületről származó adatok is. Ebben az esetben pontos adatokkal rendelkezünk, ugyanakkor ez az adatbázis az offline szavazatokat nem tartalmazza. Ha azonban az online adatokat az előzetes valószínűsége alapuló adatokkal összevetjük – kikötvé ismét, hogy ez a számítás alul méri az RK lehetséges szavazóinak számát – akkor a 3. táblázatot kapjuk.

A 3. táblázatból látható, hogy az online felületen a lakosok kicsivel több mint 1%-a regisztrált (1,18%), amely százalékarányban egyik negyed esetében sem látunk kiugró eltérést. Csúpnán a Csarnok és a Népszínház negyedekben regisztrált több lakos, ezekben a negyedekben 1,6–1,7% körüli volt az online regisztrációs elérés.

3. táblázat

Az online felületen regisztráltak megoszlása

Negyedek	Online felületen Regisztráltak száma	Szavazók valószínűsíthető száma	Online regisztráció elérése
Kerepesdűlő	6	565	1,06%
Százados negyed	21	2813	0,75%
Tisztviselőtelep	27	1811	1,49%
Ganz negyed	7	1102	0,64%
Orczy negyed	66	7752	0,85%
Losonci negyed	88	6064	1,45%
Corvin negyed	59	7070	0,83%
Magdolna negyed	111	8580	1,29%
Csarnok negyed	127	7489	1,70%
Népszínház negyed	95	5931	1,60%
Palotanegyed	73	8274	0,88%
Total	680	57451	1,18%

Forrás: 2. és 3. adatbázis

A 680 online regisztrálót lakcímeik alapján georeferáltuk, így megjeleníthetővé vált az online regisztrálók térbeli megoszlása, valamint ez lehetővé tette a Kernel alapú sűrűségi számítást is (2. térkép). Mindebből láthatóvá vált, hogy a három körzet mentén hogyan oszlottak meg az online regisztrálók.

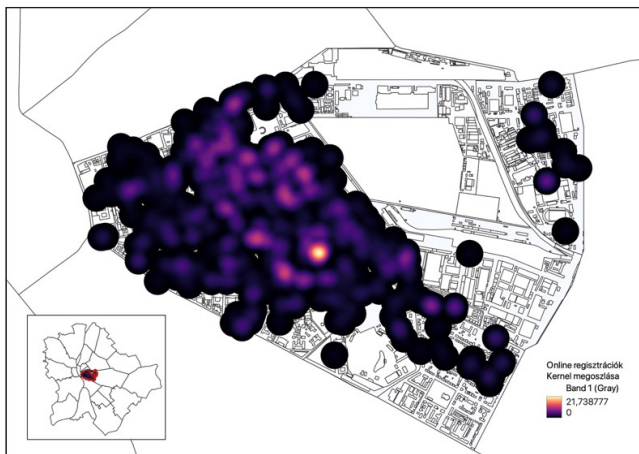
3. térkép

Az online felületen regisztráltak körzetenkénti megoszlása, valamint Kernel-sűrűségük

a. Körzetenkénti megoszlás

b. Kernel-sűrűség alapú megoszlás

A 3. térképek azt mutatják, hogy az online regisztráció a teljes VIII. kerületet lefedte. Az is jól látható azonban, hogy főként a belső józsefvárosi negyedek mentén sűrűsödtek a regisztrációk, és a külső negyedekben (harmadik szavazókörzetben) élők felé haladva a re-

gisztrációk csökkentek. A körzetek mentén azonban kiugróan nagy eltérések nem figyelhetők meg a regisztrációk esetében. Átlagosan egy körzetben 226 fő (sd: $\pm 28,3$) regisztrált. Az első körzetben regisztráltak a legtöbben (259 fő), ezt követte a második (211 fő), végül a harmadik körzet (209 fő).

KIK VETTEK RÉSZT A FOLYAMATBAN?

Az online regisztrációs felület adatai alapján átlagosan minden körzeten átívelően 41 év volt a regisztrálók átlagéletkora, amelyhez azonban nagy szórás párosult (sd: $\pm 13,49$ év), azaz az online regisztrálók széles életkori spektrumon szóródtak. A résztvevők között azonban a középkorú felnőtt korosztályhoz tartozók (40 évesek) domináltak leginkább. Az adatbázis alapján az is látható, hogy determinisztikus összefüggés nem mutatható ki az online regisztráció és a konkrét szavazás között, azonban akik regisztráltak az oldalon, azok nagyobb valószínűséggel szavaztak is. Ezt támasztja alá az, hogy az online regisztrálók 70,5%-a szavazott is valamilyen ötletre. Az ötletbeadással kapcsolatban azonban ez az összefüggés nem áll fenn, hisz a regisztrálók töredéke (9,3%-a) adott csak be ötletet. Tovább árnyalja a képet, hogy azok közül, akik ötletet adtak be és online regisztráltak sem mindenki szavazott. Ennek a csoportnak csupán kicsivel több mint a fele (53,5%) szavazott végül az ötletre is. Mindezek alapján kimutatható, hogy az online felület a szavazást ugyan elősegítette, az ötletgenerálást már kevésbé, és nem mutatható ki egyértelmű kapcsolat aközött sem, hogy ha valaki ötletet ad be, az részt is vesz a szavazáson.

Az online regisztráció során megkérdezték, hogy honnan hallott a regisztráló az RK-ról. Ezen adatok alapján a legfontosabb elérési csatorna minden negyedben az önkormányzat Facebook-ján történt hirdetés volt (40%), ezt követték az önkormányzati hírlevelek (17%), majd az utcai plakátok (17%). A többi médiafelület (köztéri standolás, fórumok stb.) 10% alatti elérést hoztak létre az online regisztrálók körében.

Az online regisztrálókat tartalmazó adatbázis meglehetősen limitált változókat gyűjtött, elsődleges célja ugyanis nem a folyamat monitorozása, hanem mint egy technikai eszköz, a folyamat online formájának zavartalan lebonyolítása volt. Ebből következően arra keresve a választ, hogy kik is vettek részt az első józsefvárosi részvételi költségvetésben, mindenképpen csupán tájékoztató jelleggel érdemes áttekinteni az RK során felvett kérdőív adatait. Ismételten hangsúlyozni szeretnénk azonban, hogy a minta elemszáma rendkívül apró ($N=66$), így semmiképpen sem tekinthetők reprezentatívnak az adatok, inkább érdemes úgy tekinteni rájuk, mint azon válaszadók véleményeinek tükröződésére, akik az RK folyamat iránt nagyon elkötelezettek.

A kérdőív válaszai alapján a válaszadók elsöprő többsége (87% – 57 fő) kerületi lakos volt, azonban 9%-os arányban (6 fő) megjelentek a kerületben dolgozók és 4%-os arányban a kerületben tanulók is (3 fő). A kitöltők nemek szerinti megoszlása körülbelül fele-fele arányban állt nőkből (48% – 32 fő), illetve férfiakból (52% – 34 fő). A kitöltők között kiugróan magas volt a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya (78% – 51 fő), valamint a középfokú végzettséggel rendelkezők aránya (20% – 13 fő) és nagyon alacsony az alacsony iskolai végzettségűek aránya (2% – 1 fő). Életkori megoszlásuk alapján átlagosan 41 évesek voltak (sd: $\pm 31,12$ év). A kitöl-

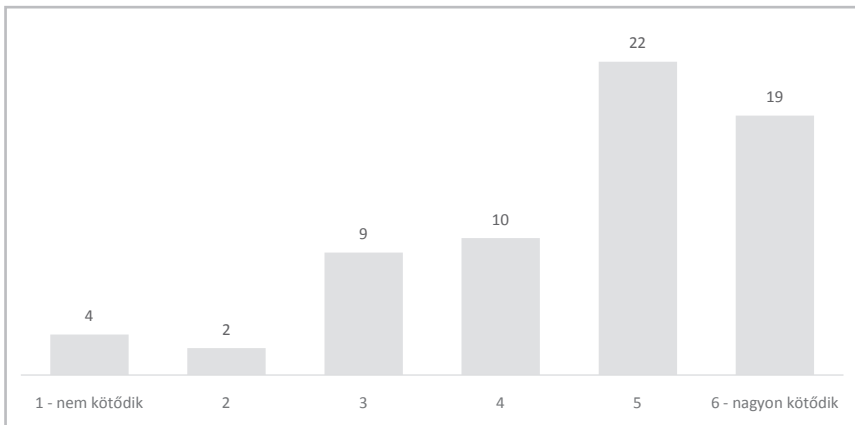

tők több mint 60%-a 1 vagy 2 fős háztartásban élt (40 fő), azonban magas volt körükben a négy vagy annál több fős háztartásban élők aránya is (16% – 11 fő).

A válaszadók nagyon magas arányban erősen kötődtek a VIII. kerülethez. Több mint 50%-uk (34 fő) erős vagy nagyon erős kötődéssel jellemezte a viszonyát a kerülethez (3. diagram).

3. diagram

Mennyire kötődik a VIII. kerülethez? (N = 66)

Forrás: 4. adatbázis, saját szerkesztés

A kérdőívben arra is megkérték a válaszadókat, hogy meséljék el, mivel tudnák alátámasztani a kötődésüket. Ezekből a válaszokból adnánk közre néhány példát:

„1950 óta lakom ugyanabban a lakásban, itt kezdtem az általános iskolát, itt érettségiztem, itt volt az első és egyetlen munkahelyem.”

„A munkám köt ide. Részt veszek az Önállóan lakni, közösségben élni és az Akadálymentes Józsefvárosért csoportok munkájában.”

„Albérletben élve, más otthonában nem tudok még kötődni.”

„Annyira szeretünk itt élni, hogy bár 9,5 éve laktunk itt saját lakásunkban, most, amikor minőségibbre cseréltük lakásunkat, szó szerint csak az utca másik oldalára költöztünk.”

„Egyetem alatt is itt laktam, aztán itt is vásároltam lakást.”

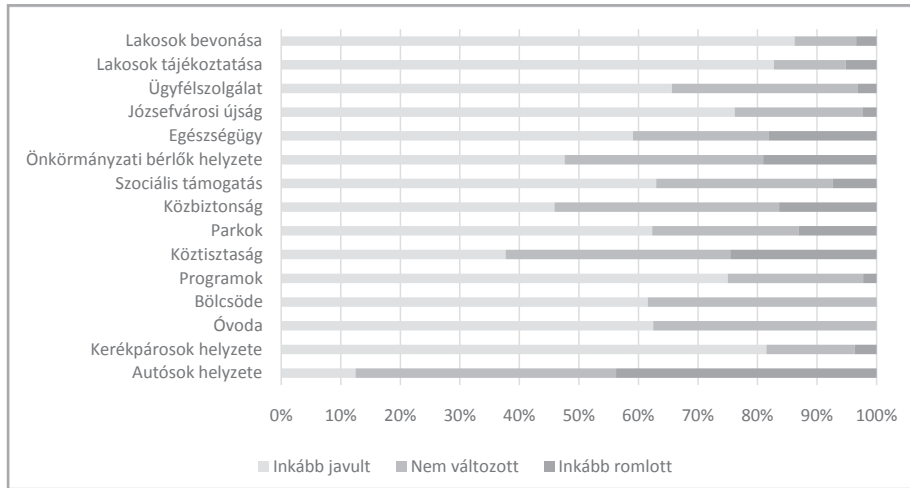
„Gyerekkorom óta a kerületben vagy a közelében lakom. Minden közel van, ez a város közepe.”

A kitöltők továbbá rendkívül támogatóan és pozitívan jellemezték az önkormányzati szolgáltatásokat (4. diagram). Azokra a kérdésekre, hogy hogyan változott a szolgáltatások minősége a kerületben, rendre nagyon magas pontszámot ért el az a vélemény, hogy pozitív irányba változott a szolgáltatások minősége.

4. diagram

Mit gondol, hogyan változott a szolgáltatások minősége a VIII. kerületben?

Forrás: 4. adatbázis, saját szerkesztés

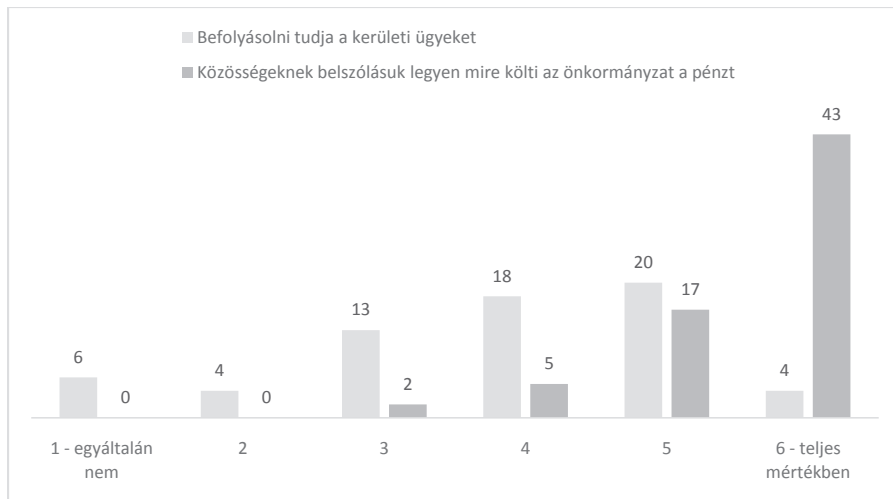
A kérdőívet az RK irányában nagyon elkötelezettek töltötték ki, így nem meglepő, hogy a lakosok döntésekre való bevonásában és a tájékoztatásban is az látható, hogy a válaszadók több mint 80%-a pozitív változást észlel az önkormányzat munkájában (4. diagram). Ám úgyszintén rendkívül magas (70% fölötti) a pozitív változásokat észlelők aránya a józsefvárosi újság esetében, a kerékpárosok helyzetének javulásában, illetve a kerületben megvalósuló programok esetében. A válaszadók több mint 60%-a lát pozitív változást a bölcsőde és óvoda működésében, a közparkok változásában, a szociális támogatás változásaiban és az ügyfélszolgálat működésében. Leginkább kritikus pontoknak a válaszadók az autósok helyzetét, a köztisztaságot, valamint a közbiztonság helyzetét tartották.

Az RK fontos és tervezett célja volt, hogy a résztvevők beleszólást nyerjenek a közügyekkel kapcsolatos döntésekbe. Látható, hogy ez az igény a kérdőívet kitöltő válaszadók véleményével is egyezik, hisz elsősorú többséggel (65% – 43 fő) jelölték a válaszadók meg azt, hogy nagyon fontos az, hogy a közösségeknek beleszólásuk legyen abba, hogy mire költi az önkormányzat a pénzt (5. diagram), és 0% volt azon válaszadók aránya, akik ezt egyáltalán nem tartják fontosnak. A kitöltők továbbá nagyon magas arányban érezték úgy, hogy beleszólásuk van a közügyek alakulásába. Mindez azt jelenti, nem meglepő módon, hogy az aktív állampolgárság kérdésköre az RK irányában elkötelezett lakosok számára is kiemelten fontos szempont volt.

5. diagram

Fontos-e Önnek a beleszólás a pénzügyekbe és a közügyekbe? (N = 66)

Forrás: 4. adatbázis, saját szerkesztés

Az a tény, hogy a kitöltők ilyen magas arányban érzik azt, hogy beleszólásuk van a közügyek alakításába, összefügg azzal, hogy kiemelkedően magas arányú (44% – 29 fő) volt közöttük azok aránya, akik az RK-n kívül is dolgoztak valamilyen helyi ügy, vagy probléma megoldásán az elmúlt évben.

A kérdőív külön kitért arra is, hogy felmérje, miért érzik a válaszadók fontosnak a részvételt. Ez alapján számos válasz érkezett, ezek összesítésével a válaszadók tulajdonképpen a részvételi költségvetés összes célját megragadták. Így megjelent a „helyi tudásra” építés fontossága, a „hiánypótló javaslatok” és a „jó és szükséges ötletek” megvalósítása, a „közösségi gondolkodás erősítésének”, „a közösség bevonásának és fejlesztésének” a szándéka, az, hogy az „állampolgár közelebb kerüljön a politikai döntésekhez”, hogy „figyelembe vegyék a helyi igényeket a döntések kor”, az, hogy „aktív állampolgárok legyenek az emberek”, és ehhez egy „kézzelfogható gyakorlat álljon rendelkezésükre”, s így „fontosnak érezhesse magát az ember”, valami „újat hozhasson létre”, ami „közvetlenül érinti”, s nem utolsósorban „joga van rá a lakosoknak, hogy részt vegyenek” a folyamatban, s ezzel „a lakosok beleszóljanak, mire költi az önkormányzat a pénzt”.

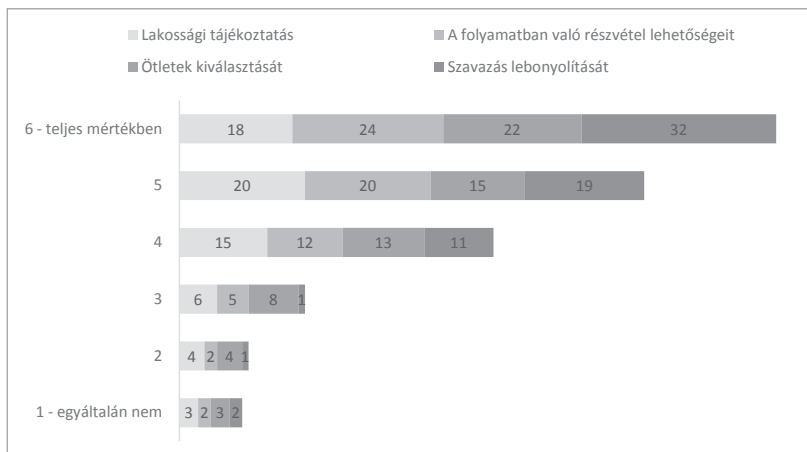
Mindezen válaszok alapján látható, hogy a kérdőívre válaszolók RK célmeghatározásai tökéletesen megfeleltethetők az RK folyamat eredeti céljainak. Ez egy rendkívül pozitív eredmény, hisz az látható, hogy a folyamat célmeghatározása egybevág a folyamattal támasztott igényekkel, azok körében, akik aktívan részt vettek az RK folyamatában.

Mindebből kiindulva talán nem meglepő az az eredmény sem, hogy a válaszadók nagyon pozitív visszajelzést adtak az RK folyamat minden szakaszáról (6. diagram). A lakossági tájékoztatással a válaszadók 81%-a (53 fő) volt elégedett. Az RK folyamatban megvalósuló részvétellel a válaszadók 86% (57 fő) volt elégedett. Az ötletek kiválasztásával a válaszadók 77%-a (51 fő) volt elégedett, végül a szavazás lebonyolításával a válaszadók 94%-a (62 fő) volt elégedett.

6. diagram

Mennyire volt elégedett az alábbi folyamatok megvalósításával?

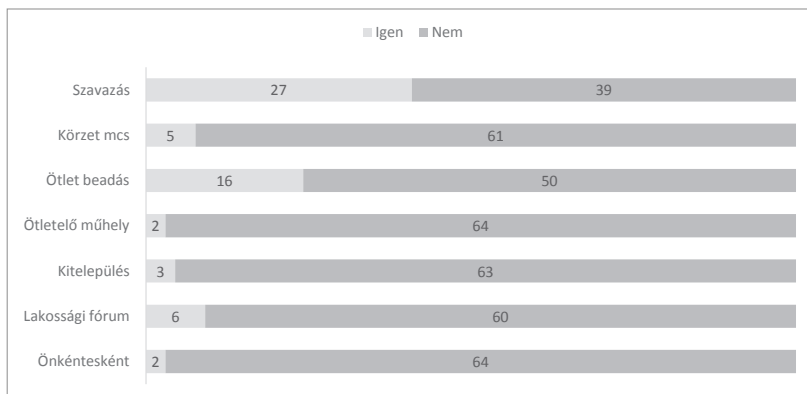
Forrás: 4. adatbázis, saját szerkesztés

Mindez azt jelenti, hogy a válaszadók között az RK folyamattal kapcsolatban egy nagyon pozitív kép alakult ki a folyamat lebonyolításáról és megvalósításáról is, elsősorú többségük (75% – 50 fő) a teljes folyamatot nagyon pozitívan értékelte.

Az azonban látható a részvétellel kapcsolatos kérdésből, hogy a legmagasabb részvételt a szavazás hozta létre. A kérdőívet kitöltők az RK folyamatában legnagyobb számban (41% – 27 fő) a szavazáson vettek részt (7. diagram). Ezt követi az ötletbeadás, amivel a kitöltők 24%-a élt (16 fő), majd a lakossági fórumon való részvétel (9% – 6 fő), a körzeti munkacsoport munkájában való részvétel (8% – 5 fő), a kitelepülésen való részvétel (5% – 3 fő), végül az ötletelő műhelyen (3% – 2 fő) vagy önkéntesként való részvétel (3% – 2 fő).

7. diagram

Részvétel az RK folyamatban (N = 66)

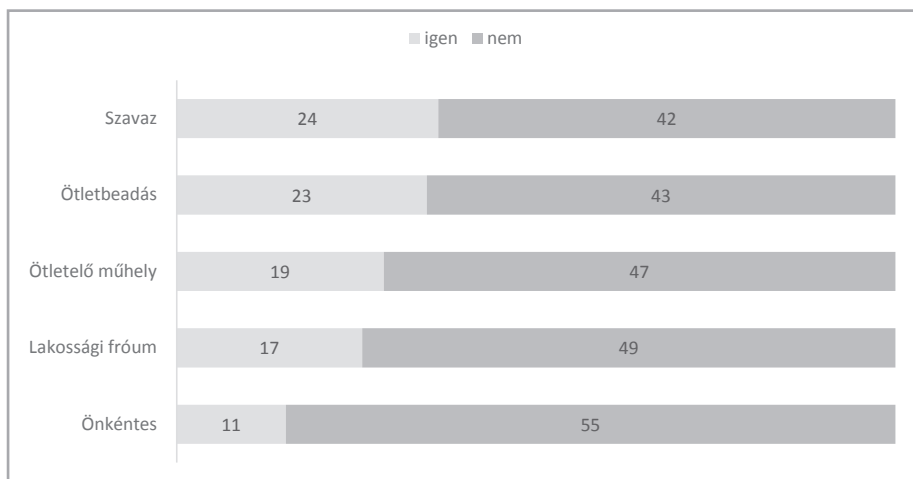
Forrás: 4. adatbázis, saját szerkesztés

A jövőre irányuló részvételt mérő kérdés eredményében az látható, hogy a válaszadók a következő RK ciklusban aktívabb részvételt terveznek (8. diagram). Ez alapján több mint 10%-os növekedést (lehetne) előre jelezni az önkéntesek jelentkezésében (3% → 15%), 15%-os növekedést a lakossági fórumok részvétele esetében (9% → 26%), 25%-os növekedést az ötletelő műhelyek esetében (3% → 29%), végül 10%-os növekedés az ötletbeadás esetében (24% → 35%).

8. diagram

Jövőre tervezi-e, hogy részt vesz?

Forrás: 4. adatbázis, saját szerkesztés

Ezek a pozitív változások azonban számos egyéni és környezeti tényezőtől függenek, így messzemenő következtetéseket nem érdemes levonni belőlük. Elég, ha csak egy példát, a szavazás példáját vesszük, ahol ez alapján csökkenés (!) lehetne várható (41% → 36%). Tehát érdemes ezeket a számokat úgy kezelni, hogy jelenleg az RK felé pozitívan elkötelezettek körében nyitottság mérhető a folyamatban való magasabb részvétel irányába.

Végül a kérdőív fontos részét tette ki azon javaslatok összegyűjtése, amelyekkel a következő évi RK-t fejleszteni lehet. Ezek a javaslatok a folyamat számos pontját érintették, a részletesebb előszűréstől kiindulva, a médiacsatornák bővítésén, vagy RK applikáció fejlesztésén át, egészen a részvétel erősítéséig és kiszélesítéséig bezárólag.

KONKLÚZIÓ

Tanulmányunkban áttekintettük a 2022-ben Józsefvárosban megvalósult részvételi költségvetés fontosabb mérőszámait, mutatószámait. A megvalósult részvételi költségvetést először elhelyeztük a részvételi, valamint a képviselői demokrácia kontextusaiban, majd röviden ismertettük a részvételi költségvetés nemzetközi folyamatát és megemlítettük a hazai példákat is.

A tanulmány fontos szeletét adta a rendelkezésre álló adatok inkoherenciája, valamint az ebből származó általánosíthatóság kérdésköre. Mindebből fakadóan kitértünk arra, hogy miért használtunk fel négy különböző adatbázist a folyamat megragadására és milyen érvényességi kritériumok mentén értelmezhetőek az adatok.

Eredményeink alapján joggal merülhet fel számos kérdés. Vajon az alap statisztikák alapján a józsefvárosi RK kitűzött céljaival azonos ötletek érkeztek-e be? Mennyire volt megfelelő a program elérése a lakosság körében? Mennyire tudta bevonni a program a hátrányos helyzetű lakosságot a folyamatba? Milyen hosszútávú változásokat ért el az RK?

Eredményeink azt mutatják, hogy az első kérdésre viszonylag könnyen pozitív válasz adható, a beérkezett és megszavazott ötletek mindegyike párhuzamba állítható a részvételi költségvetések céljaival. Továbbá a folyamatban aktív szerepet vállaló résztvevők körében szinte tökéletes egyezést lehet kimutatni a részvételi költségvetés tervezett céljaival és a lakosok elvárásaival.

A második kérdésre azonban már nem ennyire könnyű a válasz. A körülbelüli 1%-os részvételi arány meglehetősen alacsonynak számít, azonban számos olyan faktort figyelembe kell venni, ami hatással van erre az eredményre. Egyfelől egy olyan új módszerről van szó, amit az állampolgároknak el kell sajátítaniuk, meg kell tanulniuk egy olyan társadalomban, ahol a közügyekben való részvételi szándék meglehetősen alacsony szinten stabilizálódott. Ezt tovább árnyalja az, hogy a társadalmi makrofolyamatok ellentétesek azzal, hogy társadalmi és politikai részvételre sarkallják az állampolgárokat. Épp ezzel ellentétes cselekvések erősítése zajlik az országban. További tényező, hogy egy részvételi demokráciát megvalósító technika egy részvételi és nem képviselői intézményben teljesebben igazán, amely kontextus nem adott a jelenlegi magyarországi önkormányzati intézményrendszerben. Továbbá az RK kis költségvetéssel zajlott, amelyben a marketing és hirdetési költségekre a teljes költségvetés kis százaléka volt fordítható. Mindebből következően az információ a kívánt mértékben nem volt eljuttatható a lakosokhoz. Mindez azt jelenti, hogy a részvétel alacsony volta jelen pillanatban egy adotttság, és érdemes a következő évek számarányaival összevetni.

Látható továbbá, hogy a folyamatban főként azok a magasan iskolázott, és aktív, középkorú józsefvárosi lakosok vettek nagyobb arányban részt, akik egyfelől tökéletesen azonosulni tudtak az RK célkitűzéseivel, másfelől fontosnak tartják a részvételre épülő folyamatok minél szélesebb körben történő megvalósulását. Mindebből következően a következő években érdemes szem előtt tartani mind az életkori, mind a szocioökonómiai változó mentén való szélesebb polarizációját a részvételi költségvetésnek. Az eredmények alapján az is látható, hogy nem épül fel szekvenciálisan a program. Azaz nem mutatható ki egyértelmű kapcsolat aközött, hogy ha valaki részt vesz a folyamat valamelyik pontjában, az a további pontokban is részt fog venni, hisz aki regisztrált, nem feltétlenül adott be ötletet is, és aki ötletet adott be, nem feltétlenül vett részt a szavazáson is.

Végül az utolsó kérdésre nem adható pontos válasz a jelenlegi adatok alapján. Sem a rendelkezésre álló adatok, sem a mérések keresztmetszeti volta nem ad lehetőséget ugyanis arra, hogy a program hosszú távú értékelését el lehessen végezni, és pontos választ lehessen adni arra, hogy mennyiben ért el a program hosszú távú változásokat.

Azonban a program vitathatatlan eredménye az, hogy 2023-ban folytatódott a józsefvárosi részvételi költségvetés, így 2023. 02. 20-án elindult a részvételi költségvetés második ciklusa. Úgy gondoljuk, hogy fontos további kutatási irány lesz a későbbiekben az új ciklus eredmé-

nyeinek elemzése, valamint a korábbi adatokkal való összevetése, hisz így egy folyamatról lehet majd a későbbiekben átfogó képet alkotni. Továbbá egy idő elteltével talán a rövid távú és a hosszú távú hatásai is pontosabban mérhetővé válnak majd a folyamatnak.

A részvételi költségvetésre érdemes ugyanis úgy tekinteni, mint egy folyamatra, ami lassú, ám eredményes változást tud elérni a részvétel erősödésében a lakosság körében. Azonban ahhoz, hogy ez Magyarországon is gyökeret tudjon eresztetni, rendszerszintű átalakulásra van szükség, mind a makro-, mind a mikro-politikai és társadalmi struktúrák esetében. Egy részvételi demokráciára épülő folyamat ugyanis elsődlegesen egy olyan támogató környezetben tudja elérni a hatását, ami kiemelt fontosságot tulajdonít a részvételnek, a partnerségnek, a folyamatok feltárásának, az információk megosztásának, az átláthatóságnak, sérülékeny csoportok bevonásának és a közösségi döntéshozatalnak. Amennyiben ezek a feltételek nem állnak fenn, a részvételre épülő technikák csupán sporadikus eredményeket tudnak létrehozni.

IRODALOM

- Baiocchi, G. – Ernesto G. (2017): *Popular democracy: The paradox of participation*. Stanford CA: Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/9781503600775>
- Barber, B. (1984): *Strong democracy: Participatory politics for a new age*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Barber, B. R. (2014): „Participatory democracy.” *The Encyclopedia of political thought: 2650–2654*.
- Bevir, M. (2010): *Democratic governance*. Princeton, NJ: Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400836857>
- Carman, C. (2010): *The process is the reality: Perceptions of procedural fairness and participatory democracy*. *Political Studies*, 58(4): 731–751. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2010.00840.x>
- D. Shool- Stanford University (2023): *Design Thinking*, Stanford: Stanford University, California. <https://dschool.stanford.edu/resources/getting-started-with-design-thinking#:~:text=Overview,can%20run%20with%20your%20students> (Utolsó letöltés: 2023. 06. 26.)
- Ellner, S. (2003): *Introduction: The Search for Explanations*. In: Ellner, S. – Hellinger, D. (szerk.): *Venezuelan politics in the Chávez era: Class, polarization, and conflict*. 7–25. Boulder, CO: Lynne Rienner. <https://doi.org/10.1515/9781685855918-003>
- Font, J. – Clemente N. (2013): *Personal experience and the evaluation of participatory instruments in Spanish cities*. *Public Administration*, 91(3): 616–631. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2012.02106.x>
- Gáspár, T. – Király, G. – Csillag, S. (2014): *Fehér asztal mellett. A világkávézó részvételi technika szemlélete és módszertana*. Kovász, 18(1–4): 11–41.
- Gosztonyi, M. (2021): *Ez nem a részvétel kora – A Budapest VIII. kerületi részvételi költségvetés története 2020-ban*. *Bibó Jogi és Politikatudományi Szemle*, 3: 6–31.
- Gutmann, A. – Thompson, D. F. (2009): *Why deliberative democracy?* Princeton: Princeton University Press. <https://doi.org/10.4135/9781412979337.n37>

- Karimi, S. (2021): Public Administration and Democracy: The Virtue and Limit of Participatory Democracy as a Democratic Innovation. *Technium Social Science Journal*, 15: 493–507. <https://doi.org/10.47577/tssj.v15i1.2230>
- Klofstad, C. (szerk.). (2016): Resources, engagement, and recruitment: New advances in the study of civic voluntarism. Philadelphia, PA: Temple University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvrd2vq>
- Landemore, H. (2017): Deliberative democracy as open: Not. Just. Representative democracy. *Daedalus*, 146(3): 1–13. https://doi.org/10.1162/DAED_a_00446
- Lee, C. McQuarrie – M. Edward T. W. (2015): Democratizing inequalities: Dilemmas of the new public participation. New York: NYU Press.
- Madarász, Cs. – Nizák, P. (2023): Innovatív társadalmi részvételi módszerek és gyakorlatok Európában és Magyarországon. *Pólusok*, 3(2): 84–112. <https://doi.org/10.15170/PSK.2022.03.02.04>
- McCoy, J. – Tahmina, R. (2016): Polarized democracies in comparative perspectives: Towards a conceptual framework. Paper presented at International Political Science Association Conference, Poznan, Poland, July 26.
- Nelson, D. – Sahsil, E. – Simone, J. (2019): Participatory Budgeting World Atlas 2019. Lisbon: Epopeia and Oficina, Portugal.
- Oross, D. (2020): Versengő demokráciafelfogások, új részvételi lehetőségek? Képviselő, részvétel, deliberáció és demokratikus innovációk. *Politikatudományi Szemle*, 29(4): 105–120. <https://doi.org/10.30718/POLTUD.HU.2020.4.105>
- Pataki, Gy. (2007): Bölcs „Laikusok” – Társadalmi részvételi technikák a demokrácia szolgálatában. *Civil Szemle*, 12–13: 144–156.
- Pateman, C. (2012): Participatory democracy revisited. *Perspectives on Politics* 10(01): 7–19. <https://doi.org/10.1017/S1537592711004877>
- Polletta, F. (2013): Participatory democracy in the new millennium. *Contemporary Sociology: A Journal of Reviews*, 42(1): 40–50. <https://doi.org/10.1177/0094306112468718b>
- Reisinger, A. (2011): A társadalmi részvétel és annak technikái. In: Budai, I. – Nárai M. (szerk.): *Közösségi Munka – Társadalmi Bevonás – Integráció*. Győr: Széchenyi István Egyetem, 171–187.
- Scheiring, G. (2019). Egy demokrácia halála: Az autoriter kapitalizmus és a felhalmozó állam felemelkedése Magyarországon. Budapest: Napvilág Kiadó.
- Schlozman, K. – Brady, H. E. – Verba, S. (2018): Unequal and unrepresented: Political equality and people’s voice in the new gilded age. Princeton, NJ: Princeton University Press. <https://doi.org/10.23943/9781400890361>
- Sintomer, Y. – Herzberg, C. – Röcke, A. – Allegretti, G. (2012): Transnational Models of Citizen Participation: The Case of Participatory Budgeting. *Journal of Public Deliberation*, (8)2: 2–34. <https://doi.org/10.16997/jdd.141>

- Skocpol, T. (2005): American democracy in an era of inequality. In: Skocpol, T. – Jacobs, L. S. (szerk.): Inequality and American democracy: What we know and what we need to learn. New York, NY: Russell Sage Foundation. 1–18.
- Solt, F. (2008): Economic inequality and political engagement. *American Journal of Political Science*, 52(1): 48–60. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2007.00298.x>
- Szántó, R. (2012). Társadalmi részvétel Magyarországon. Siker vagy kudarc? *Kovács*, 16(1–4): 33–53.
- Talpin, J. (2012): Schools of democracy: How ordinary citizens (sometimes) become competent in participatory budgeting institutions. Colchester: ECPR Press.
- Torcal, M. – Montero, J. R. (szerk.) (2006): Political Disaffection in Contemporary Democracies. Social Capital, Institutions, and Politics, London and New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203086186>
- Ugrin, E. – Varga, Cs. (2007): Új állam- és demokráciaelmélet. Budapest: Századvég Kiadó.
- Vépy-Schlemmer, É. (2016): A deliberáció hatása a kaposvári deliberatív közvélemény-kutatás tapasztalatai = The impact of deliberation experiences of the deliberative polling in Kaposvár. Doctoral dissertation. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem.